

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Ehdotuksen tavoitteet kuten varhaisen tuen vahvistaminen, moniammatillisen lapsiperhetyön edistäminen sekä avopalveluja painottava palvelurakenne ovat sinällään kannatettavia. Toteutuessaan ne voivat edistää lasten ja perheiden oikea-aikaista palveluihin pääsyä ja ehkäistä raskaampien palvelujen tarvetta.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Ehdotukseen sisältyvät kohdat sääntelyn väljentämisestä ja joustavuuden lisäämisestä yhdistettyinä säästötavoitteisiin sisältävät asiakasturvallisuuden kannalta tunnistettavia riskejä. Jos sääntelyä kevennetään ilman riittävää valmistelu-aikaa, kansallisesti yhtenäisiä toimintamalleja, selkeitä vastuunjakoja ja osaamisvaatimuksia, voi seurauksena olla käytäntöjen merkittävää vaihtelua alueilla, yhdenvertaisuuden heikkenemistä ja palveluiden saatavuuden vaihtelua.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

-

Perustelut tiiviisti

Keskus ei muodosta kantaa järjestämisen tapaan.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Säännösten perustelut ovat sinällään ymmärrettäviä. Esitettyjen säännösten toimivuus asiakasturvallisuuden näkökulmasta riippuu keskeisesti toimeenpanon ohjauksesta.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Ehdotetut muutokset lastensuojelun tarpeen selvittämisestä ja tavoite yksinkertaistaa asian vireilletuloa ovat sinällään ymmärrettäviä. Koska vireilletuloja jatkossa käsiteltäisiin sosiaalihuoltolain mukaisen ilmoituksen perusteella, on varmistettava siitä, että ilmoitusten käsittely ohjautuu viivytyksettä sosiaalityöntekijän arvioitavaksi. Tämä on esityksessä huomioitu. Koska ilmoitusten käsittelyn työprosessit voidaan alueilla organisoida eri tavoin, on varmistettava, että ilmoituksia käsittelevillä ammattilaisilla on asiantuntemusta ja osaamista arvioida lastensuojelun tarpeeseen vaikuttavia tekijöitä ja tarvittava yhteys konsultoida tarvittaessa lastensuojelun sosiaalityötä. Asiakkuuden aloittamisen vaihe sisältää asiakasturvallisuuden kannalta riskin, että lastensuojelun tarpeessa olevien lasten tilanteet ohjautuvat viiveellä lastensuojeluun, erityisesti monimutkaisissa tai nopeasti kriisiytyneissä tilanteissa, mikäli työprosessit eivät ole selkeitä.

Asiakkuuden päättymisen osalta muutokset voivat johtaa lyhyempiin asiakkuuksiin ja varhaisempaan päättämiseen, mikä toteuttaisi esitykseen kirjattua lastensuojelun viimesijaisuuden tavoitetta. Samalla on kuitenkin riski, että asiakkuudet päättyvät ennenaikaisesti ilman riittävää tukea muissa palveluissa. Lastensuojeluun nähden avohuollon palveluiden vahvistaminen lapsille ja perheille edellyttää riittäviä palveluja ja kyvykkyyttä vastata tarpeeseen laaja-alaisesti koko palvelujärjestelmältä.

Kokonaisuutena vaikutukset ovat kaksisuuntaisia: ne voivat keventää lastensuojelua ja selkeyttää sen roolia viimesijaisena palveluna, mutta samalla lisätä riskiä katvealueista asiakkuuden alun ja päättymisen nivelkohdissa. Tämä on merkittävää, koska turvallisuuspoikkeamien ja vakavien vaaratapahtumien taustalla on usein tiedonkulun puutteita erityisesti palvelusta toiseen siirtymisen ja työntekijävaihdosten yhteydessä.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Keskus suhtautuu sosiaalityöntekijän asiakasmitoituksen joustavoittamiseen varauksellisesti. Se voi tukea palvelujen tarkoituksenmukaista järjestämistä ja resurssien kohdentamista vaihtelevissa tilanteissa. Joustavuus voi lisätä toiminnan tehokkuutta ja mahdollistaa paremman reagoinnin alueellisiin tarpeisiin, mikä on sinänsä kannatettavaa.

Asiakasturvallisuuden näkökulmasta ehdotukseen sisältyy kuitenkin myös riskejä. Asiakasmitoitus on keskeinen rakenteellinen keino varmistaa riittävä työaika lapsen tilanteen arviointiin (ml henkilökohtaiset tapaamiset), suunnitteluun ja seurantaan. Erityisesti vaativissa ja moniongelmaisissa tilanteissa sosiaalityön intensiivinen työskentely on keskeistä asiakasturvallisuuden kannalta.

Ehdotusta voidaan osin pitää kannatettavana, mikäli joustavuudelle asetetaan selkeät määrälliset ja ajalliset rajat sekä varmistetaan riittävä ohjaus, seuranta ja osaaminen. Nyt ehdotuksessa jää epämääräiseksi, mitä tarkoittaa poikkeustilanteessa tapahtuva ajallinen ja määrällinen tilapäinen ylitys.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on keskeinen vastuu lapsen tilanteen kokonaisarviointista, palvelujen yhteensovittamisesta sekä lapsen edun varmistamisesta. Sosiaalityön rinnalla muiden palveluiden ja hoidon tulee vastata lastensuojelussa olevan lapsen tarpeisiin ja niiden tulee vastata tarpeisiin.

Keskus pitää myönteisenä, että säännöksellä vahvistetaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolia sijoitetun lapsen tilanteen seurannassa sekä sijoituksen turvallisen toteutumisen varmistamisessa. Lapsikohtainen valvonta on olennainen osa asiakasturvallisuuden toteutumista. Vaikka sosiaalityöntekijän rooli valvonnassa on yksilötason havainnoijana, on erityisen tärkeää tunnistaa ja tuoda esiin epäkohtia ja tehdä yhteistyötä hyvinvointialueen omavalvonnan ja viranomaisvalvonnan kanssa. Tämä edesauttaa mahdollisuuksia havaita ja korjata mahdollisia turvallisuuspuutteita ennakoiden.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

-

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti

-

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

-

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Osallisuuden edistäminen on keskeinen asiakasturvallisuutta varmistava tekijä. Säädöksen täsmentäminen ja selkeyttäminen lastensuojelun edunvalvojan määräämisestä huoltajan sijaiseksi on kannatettavaa tilanteissa, joissa lapsen etu tai asian asianmukainen selvittäminen muutoin vaarantuu.

Edunvalvojan käyttö vahvistaa lapsen asemaa ja varmistaa, että lapsen näkökulma tulee huomioiduksi. Samalla edunvalvojan puolueettomuuden arviointi sekä rikostaustan tarkistaminen ennen tehtävään määräämistä tukevat luottamusta menettelyyn ja voi lisätä kokemusta turvallisesta ja asianmukaisesta kohtelusta.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Keskus pitää ehdotettua säännöstä lapsen tapaamisen säännöksen täsmentämisestä sekä velvollisuudesta tarkistaa asiakassuunnitelma vähintään kerran vuodessa kannatettavana ja merkityksellisenä asiakasturvallisuutta varmentavana tekijänä. Valvontaviranomaisten ratkaisuisissa on havaittu puutteellisuuksia asiakassuunnitelmien laadinnassa sekä lapsen mielipiteen kuulemisessa.

Keskus pitää kannatettavana myös kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun ehdotettua määräaikaan suunnitelman seurannan ja rajoitustoimenpiteiden välttämättömyyden arvioinnin vuoksi vähintään ehdotetun ajankohdan välein. Suunnitelman laatimisen ja tarkistamisen sekä rajoitustoimenpiteiden määrittelyn yhteydessä tulee varmistua myös lapsen mielipiteen kuulemisesta ja selvittämisestä hänen kehitystasoaan vastaavalla tavalla, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipiteen selvittäminen, kuuleminen, selvittämisen tapa sekä pääasiallinen sisältö tulee kirjata asiakasasiakirjoihin lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Yhteys lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään lapsen vanhemman suunnitelman osalta on tärkeä varmistaa riittävällä työntekijöiden yhteistyöllä, koska suunnitelman laadinnan yhteydessä tulisi arvioida, millä tavoin vanhemmalle järjestettävän tuen avulla voidaan edistää perheen jälleenyhdistämistä. Vanhemman asiakassuunnitelman laatiminen ei siten voi olla ainoastaan muun sosiaalityöntekijän vastuulla.

Keskus näkee esityksestä poiketen tärkeänä turvata edelleen yhteyden lapsen asiasta vastaavaan sosiaalityöntekijään lastensuojelulaitoksessa tehtävän hoito- ja kasvatussuunnitelman yhteydessä sekä kyseiseen suunnitelmaan sisältyvän olennaisen tiedon välittämisen kyseiselle työntekijälle.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Keskus esittää huolensa siitä, että avohuollon rooli laajenee tilanteisiin, joissa tuen tarve on hyvin vaativa. Mikäli avohuollon tukitoimin pyritään vastaamaan aiempaa vaikeampiin tilanteisiin ilman riittävää intensiteettiä, osaamista tai resursseja, kasvaa riski, että lapsen etu ei toteudu ja tilanteet pitkittyvät tai kriisiytyvät. Avohuollon toteuttaminen voi alueellisesti vaihdella. Tämä voi heikentää yhdenmukaisia käytäntöjä, vaikeuttaa laadun seurantaa ja lisätä asiakasturvallisuusriskejä erityisesti tilanteissa, joissa päätöksenteko perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ilman riittäviä yhtenäisiä kriteereitä.

Kokonaisuutena avohuollon vahvistaminen on perusteltua, mutta asiakasturvallisuuden toteutuminen edellyttää selkeitä reunaehtoja, riittävää resursointia, vahvaa ammattilaisten osaamista ja seurantaa, jotta liian vaativia tilanteet eivät jää käsiteltäväksi perustason palveluissa.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Valvonnalla varmennetaan asiakasturvallisuuden hyvää toteutumista. Käytännössä voi kuitenkin syntyä tilanteita, että yhden sijoituspaikan valvontaa toteuttavat useat eri sijoittajahyvinvointialueet ja sen lisäksi sijoitushyvinvointialue, jossa sijoituspaikka sijaitsee.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoidto): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Myönteistä on, että säädöksellä kiinnitetään huomio uuden ammattikunnan valvontaan omavalvonnan keinoin. Palvelunjärjestäjien ja –tuottajien vastuulla uuden ammattihenkilöstön osalta on huolehtia siitä, että kaikilla yksikössä työskentelevillä eri ammattilaisilla on riittävät tiedot ja taidot vaativalta ja erityistä tukea tarvitsevista lapsien tarpeista ja rajoitustoimien asianmukaisesta käytöstä. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatushenkilöstön ammattilaisten tarvetta ei voi korvata turvahenkilöillä, joiden työskentely yksikössä asiakas- ja työturvallisuuden näkökulmasta voi olla perusteltua. Mikäli turvahenkilön rooli painottuu liikaa kontrolliin ilman riittävää integraatiota muuhun työotteeseen, voi se heikentää lapsen kokemusta turvallisesta ja luottamuksellisesta ympäristöstä.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

-

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Jälkihuollon osalta sääntely voi edetessään tukea palvelujen jatkuvuutta. Käytännön toimivuus riippuu palvelujen riittävydestä ja monialaisen yhteistyön onnistumisesta. Puutteet näissä voivat johtaa palvelukatkoksiin ja heikentää asiakasturvallisuutta.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantuloa koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

-

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

-

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

-

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

-

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Esitysluonnoksessa kuvataan osin yleisellä tasolla vaikutuksia ja mahdollisia ehdotukseen liittyviä tunnistettuja riskejä eri näkökulmista. Vaikutukset turvallisuuteen on kuvattu turvahenkilöiden osalta. Keskus pitää tärkeänä, että asiakas- ja potilasturvallisuusriskien arviointia toteutetaan jo valmisteluvaiheessa. Keskus on julkaissut arviointityökalun, jonka avulla voi arvioida suunniteltujen muutosten vaikutuksia kattavasti asiakas- ja potilasturvallisuuteen. Työkalua voi hyödyntää myös palvelujärjestelmän ohjauksessa valmistelun edetessä.

27. Vapaamuotoiset huomiot

Keskeisenä asiakasturvallisuuden riskinä on sosiaalihuoltolain samanaikainen uudistus. Sen toimeenpano yhdessä lastensuojelulainsäädännön muutosten kanssa lisää epävarmuutta. Muutokset voivat moninkertaistaa vaikutuksia koko palvelujärjestelmässä, eivät pelkästään sosiaalihuollon yleisten ja erityisten palveluiden näkökulmasta sosiaalihuoltolain ja lastensuojelun yhdyspinnalla. Yhtäaikaiset nopeat muutokset voivat heikentää kokonaisuuden hallittavuutta, lisätä alueellista vaihtelua ja vaikeuttaa tavoitteiden saavuttamista suunnitellusti ja pahimmillaan johtaa asiakasturvallisuutta vakavasti vaarantaviin tapahtumiin tai epäkohtiin.

Keskus pitää myönteisenä sitä, että esityksessä pidetään tärkeänä toimeenpanon seuranta mm. soveltamisohjein, koulutuksin sekä vaikuttavuuden seuranta ja arviointina. Asiakasturvallisuuden näkökulmasta on keskeistä, että esityksen edetessä ja siirtyessä toimeenpanoon vahvistetaan kansallista ohjausta, seuranta ja arviointia sekä varmistetaan henkilöstön riittävä osaaminen ja resurssit. Erityistä huomiota tulee kiinnittää rakenteisen tiedon tuottamiseen ja hyödyntämiseen, jotta palvelujen laatua, vaikuttavuutta ja turvallisuutta voidaan systemaattisesti seurata ja kehittää. Näihin tulisi kytkeä myös asiakasturvallisuuteen liittyvien havaintojen seuranta ja kirjaaminen erityisesti turvallisuuspoikkeamista kuten vakavista vaaratapahtumista ja epäkohdista.

Sahlström Merja

Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus - Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen lausuntoa on valmistellut keskuksen erityisasiantuntija Eija Savelius-Koski.